

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 13/2016-18

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 30. novembra 2016 v pléne zloženom z predsedníčky Ivetty Macejkovej a zo sudcov Jany Baricovej, Petra Brňáka, Ľudmily Gajdošíkovej, Sergeja Kohuta, Milana Ľalíka, Marianny Mochnáčovej, Ladislava Orosza a Rudolfa Tkáčika o návrhoch Okresného súdu Dunajská Streda, zastúpeného sudcom [REDAKOVANÉ], z 1. februára 2016 na začatie konania o súlade ustanovenia § 105 ods. 1 prvej a druhej vety zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov s čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky v spojení s čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a z 2. februára 2016 na začatie konania o súlade ustanovení § 87 písm. f) a § 105 ods. 1 prvej a druhej vety zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov s čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky v spojení s čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky takto

r o z h o d o l :

Konanie o návrhoch Okresného súdu Dunajská Streda **z a s t a v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 1. februára 2016 doručený návrh Okresného súdu Dunajská Streda, zastúpeného sudcom [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „navrhovateľ“ alebo „okresný súd“), na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 130 ods. 1 písm. d) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“)

a § 18 ods. 1 písm. d) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) o súlade ustanovenia § 105 ods. 1 prvej a druhej vety zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „OSP“) s čl. 48 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy. Vec bola zaevidovaná pod sp. zn. Rvp 1103/2016.

Ústavnému súdu bol 2. februára 2016 doručený ďalší návrh Okresného súdu Dunajská Streda (zastúpeného sudcom [REDAKOVANÉ]) na posúdenie súladu § 87 písm. f) a § 105 ods. 1 prvej a druhej vety Občianskeho súdneho poriadku s čl. 48 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy. Vec bola zaevidovaná pod sp. zn. Rvp 1118/2016.

Plénum ústavného súdu na neverejnom zasadnutí 9. novembra 2016 uznesením sp. zn. PLs. ÚS 30/2016 veci vedené pod sp. zn. Rvp 1103/2016 a sp. zn. Rvp 1118/2016 spojilo na spoločné konanie vedené ďalej pod sp. zn. Rvp 1103/2016 vzhľadom na to, že v označených veciach ide z hľadiska predmetu konania o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy o súvisiace návrhy podané tým istým navrhovateľom.

Navrhovateľ v návrhu vedenom pod sp. zn. Rvp 1103/2016 uviedol, že predmetom konania vedeného okresným súdom pod sp. zn. 16 Cb 15/2015 je rozhodovanie o žalobe žalobcu, ktorou sa domáha zaplatenia sumy 5 092,43 € z titulu nezaplatenia ceny za dodaný stavebný materiál. Podľa navrhovateľa *„V prerokúvanej veci je z ust. § 103 O. s. p. zrejme, že súd má v zásade skúmať podmienky, za ktorých môže vo veci konať, medzi ktoré patrí aj jeho miestna príslušnosť. Miestna príslušnosť konajúceho súdu podľa § 84 a § 85 ods. 2 O. s. p. v prerokúvanej veci nie je daná, keďže žalovaná právnická osoba má sídlo v obvode Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom. Jej všeobecným súdom je tak tento súd, nie tunajší súd. Ustanovenie § 105 ods. 1 prvej a druhej vety O. s. p. však bránia súdu vôbec sa zaoberať otázkou, či je miestne príslušný, ak nejde o vec uvedenú v § 88 O. s. p. Aplikácia ustanovenia § 105 ods. 1 prvej a druhej vety O. s. p. tak bráni*

konajúcemu súdu prihliadnúť na nedostatok svojej miestnej príslušnosti a postupovať podľa § 105 ods. 2 O. s. p.“.

Navrhovateľ argumentoval, že základné právo na zákonného sudcu v spojení s princípom materiálneho právneho štátu nevyhnutne vyžaduje, aby zákonná úprava sudcovi všeobecného súdu neznemožnila prihliadnúť na to, že je vo veci „nezákonným“ sudcom. Zákon nemôže sudcu všeobecného súdu *«nútiť robiť procesné úkony napriek tomu, že je vo veci „nezákonným“, teda napríklad pretože súd, na ktorom vykonáva funkciu, je na daný procesný úkon alebo konanie miestne alebo vecne nepríslušný. V právnom štáte je totiž vylúčené, aby bol súd zákonodarcom nútený vedome porušovať práva, a to bez toho, aby bol osobe, ktorá by tým mohla byť dotknutá, daný priestor na prípadné bránenie týchto práv, alebo aby bol tento (formálne protiprávny) postup súdu racionálne ospravedlnený nečinnosťou tejto osoby pri obrane svojich práv.»*.

Ustanovenia § 105 ods. 1 prvej a druhej vety OSP podľa okresného súdu *«v podstate ukladajú sudcovi, ktorý o sebe napr. zjavne vie, že je sudcom „nezákonným“, pretože nie je miestne alebo vecne príslušným, napriek tomu vedome porušiť právo druhého účastníka na zákonného sudcu a vykonať aspoň prvý procesný úkon („začať konanie vo veci samej“ v zmysle tretej vety § 105 ods. 1 O. s. p., resp. vydať platobný rozkaz pri splnení podmienok § 172 ods. 1 O. s. p.) predtým, než sa druhému účastníkovi dá priestor svoje právo na zákonného sudcu uplatniť.»*. Na takéto obmedzenie základného práva druhého účastníka konania nie sú dané žiadne ústavne akceptovateľné a racionálne dôvody.

V prerokúvanej veci je prvým procesným úkonom súdu vydanie rozhodnutia (platobného rozkazu), pričom samotná žaloba sa žalovanému doručuje až spoločne s platobným rozkazom. Z príslušných ustanovení § 172 ods. 1 a § 174 ods. 3 písm. b) OSP pre žalovaného vyplýva povinnosť odpor pod hrozbou jeho odmietnutia odôvodniť vecne skutočnosťami, ktoré spochybňujú samotný uplatnený nárok. Vzhľadom na uvedené podľa názoru navrhovateľa odporca reálne ani nemá možnosť namietnuť nedostatok miestnej príslušnosti všeobecného súdu, a teda nezákonnosť sudcu v zmysle čl. 48 ods. 1 ústavy bez toho, aby mal *„voči platobnému rozkazu konkrétnu vecnú výhradu“*. Týmto spôsobom sa základné právo na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy stáva len akýmsi

akcesorickým základným právom, „ktorého sa je možné dovolávať len spolu s vecnými námietkami proti správnosti rozhodnutia, ktoré nezákonný sudca vydal. Ústava však právo na zákonného sudcu priznáva každému účastníkovi, resp. zakazuje, aby bol ktokoľvek tomuto sudcovi odňatý, a to bez ohľadu na vlastnú kauzalitu pôsobenia nezákonného sudcu na výsledné rozhodnutie. Z čl. 48 ods. 1 Ústavy SR nemožno vyvodit', že by nezákonný sudca bol nezákonný len vtedy, ak by bol nepríslušný, určený v rozpore s rozvrhom práce a súčasne by jeho rozhodnutie bolo vecne nesprávne.“. Vzhľadom na to, že žalovaný nemôže podať odpor len z dôvodu, že platobný rozkaz bol vydaný nepríslušným súdom, nemôže uplatniť svoje zákonné právo na zákonného sudcu. Takúto možnosť nemá ani samotný všeobecný súd, keďže § 105 ods. 1 prvej a druhej vety OSP mu zakazuje skúmať miestnu príslušnosť pred vydaním platobného rozkazu. Týmto spôsobom sa zároveň znemožňuje všeobecnému súdu chrániť základné práva a slobody, čo je v rozpore s čl. 1 ods. 1 ústavy.

Pre prípad, ak by ústavný súd o návrhu na začatie konania nerozhodol do 30. júna 2016 (týmto dňom stratil platnosť a účinnosť Občiansky súdny poriadok, pozn.), navrhovateľ poukázal na zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej aj „CSP“) zdôrazňujúc, že „Ustanoveniu § 105 ods. 1 dnešného O. s. p. zodpovedá obsahovo § 41 C. s. p., ktoré len inou formuláciou vyjadruje to isté, teda že súd neskúma miestnu príslušnosť (okrem výlučnej) inak než na námietku žalovaného.“.

Na základe uvedeného navrhovateľ navrhol, aby ústavný súd po prijatí návrhu na ďalšie konanie nálezom takto rozhodol:

„Ustanovenie § 105 ods. 1 prvej a druhej vety Občianskeho súdneho poriadku (zákon č. 99/1963 Zb. v znení neskorších predpisov) nie je v súlade s čl. 48 ods. 1 v spojení s čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.“

V návrhu na začatie konania vo veci evidovanej pred rozhodnutím ústavného súdu o spojení na spoločné konanie pod sp. zn. Rvp 1118/2016 okresný súd uviedol, že v konaní, ktoré je pred ním vedené pod sp. zn. 16 C 174/2015, sa prerokúva návrh na nariadenie

predbežného opatrenia, ktorým sa navrhovateľ v tomto civilnom konaní (ďalej len „navrhovateľ v civilnom konaní“) domáha, aby sa uložilo

- odporcovi zdržať sa použitia dvoch dohôd o zrážkach zo mzdy uzavretých medzi navrhovateľom v civilnom konaní a odporcom 16. augusta 2012 (ďalej len „dohody“) a

- tretej osobe (zamestnávateľovi navrhovateľa v civilnom konaní) zdržať sa vykonávania zrážok zo mzdy navrhovateľa v civilnom konaní na základe dohôd.

Okresný súd poukázal na skutočnosť, že v prerokúvanej veci je miestna príslušnosť všeobecného súdu daná § 87 písm. f) OSP, keďže navrhovateľ v civilnom konaní majúci bydlisko v obvode *„tunajšieho súdu, je spotrebiteľom v zmysle § 52 ods. 4 Občianskeho zákonníka, odporca je dodávateľom v zmysle § 52 ods. 3 Obč. zák. a spor sa týka úverovej zmluvy medzi nimi, teda spotrebiteľskej zmluvy (§ 52 ods. 1 Obč. zák.). Práve ustanovenie § 87 písm. f) v spojení s § 75 ods. 2 O. s. p. tak núti súd dospieť k záveru, že na prerokovanie návrhu je daná jeho príslušnosť. Zároveň ustanovenia § 105 ods. 1 prvej a druhej vety O. s. p. bránia súdu vôbec sa zaoberať otázkou, či je miestne príslušný, ak nejde o vec uvedenú v § 88 O. s. p.“*

Podľa navrhovateľa zákonná úprava súladná s čl. 48 ods. 1 druhej vety ústavy *„musí znemožňovať“* svojvoľnú a účelovú voľbu všeobecného súdu zo strany účastníka konania, pričom § 87 písm. f) OSP takéto ovplyvňovanie miestnej príslušnosti všeobecného súdu voľbou bydliska žalobcovi umožňuje. Navrhovateľ v tejto súvislosti argumentuje, že *„Citované ustanovenie sa týka situácie, kedy spotrebiteľ vystupuje ako navrhovateľ (ak by vystupoval ako odporca, určovala by sa príslušnosť podľa jeho bydliska už v zmysle § 84 a § 85 ods. 1 O. s. p. a nebolo by potrebné osobitné ustanovenie). Spotrebiteľ ako navrhovateľ (žalobca) má však v rukách jednak voľbu vlastného bydliska, ako aj okamih, kedy jeho návrh dôjde súdu. V zmysle ustálenej judikatúry sa síce za bydlisko považuje miesto, kde sa určitá osoba zdržiava s trvalým úmyslom, pre súd je však v prípade žalobcu prakticky nemožné vychádzať z iného ukazovateľa než z administratívne hláseného trvalého pobytu... Dôsledky tejto právnej normy sú tak zrejmé – spotrebiteľ môže krátko pred podaním žaloby (návrhu) zmeniť svoje trvalé bydlisko do obvodu okresného, resp. dokonca*

krajského súdu, ktorý je napr. známy pro-spotrebiteľskou judikatúrou, podať žalobu s odkazom na § 87 písm. f) O. s. p. a následne si svoje bydlisko prehlásiť späť, keďže takáto zmena nemá na už raz založenú príslušnosť žiaden vplyv...“.

Podľa navrhovateľa napadnuté ustanovenie Občianskeho súdneho poriadku nemá žiadne opodstatnenie a nemožno ním naplniť ani účel sledovaný príslušnou novelizáciou Občianskeho súdneho poriadku (ochranu spotrebiteľa, pozn.) vyvoditeľný z dôvodovej správy k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (parlamentná tlač č. 642), keďže podľa navrhovateľa nie je zrejmé, ako spotrebiteľovi, ktorý *„nie vždy všetkému rozumie“* pomôže v ochrane jeho práv miestna príslušnosť súdu jeho bydliska, keďže spravidla nebude *„vždy rozumieť“* ani tomu, že naň žalobu môže podať. Argumentom v prospech takejto úpravy nemôže byť ani geografická nedostupnosť spravodlivosti, ktorá v prípade štátu rozmerov Slovenskej republiky... nie je vôbec relevantná. Z uvedených dôvodov neobstojí ani porovnávanie § 87 písm. f) Občianskeho súdneho poriadku napríklad s čl. 17 a 18 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 1215/2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Tieto ustanovenia totiž sledujú nespochybniteľný verejný záujem, ktorým je ochrana spotrebiteľa v cezhraničných sporoch. Ich cieľom je zabrániť tomu, aby bol spotrebiteľ v určitých prípadoch nútený viesť spor v inom štáte. Vedenie sporu v inom štáte so sebou totiž prináša viaceré problémy – jazykovú bariéru, odlišné procesné pravidlá, rozdielne náklady a rozdielna dostupnosť bezplatnej právnej pomoci a pod. Napriek tomu však čl. 17 nariadenia obmedzuje jeho aplikáciu na niektoré výslovne uvedené prípady, ktoré (okrem prvých dvoch písmen ods. 1) sú v podstate charakteristické tým, že dodávateľ svoju obchodnú resp. podnikateľskú činnosť zameriava aj na členský štát spotrebiteľa. Žiadne z týchto dôvodov však neexistujú v prípade úpravy miestnej príslušnosti vnútroštátneho práva.».

Navrhovateľ argumentoval, že *«spotrebiteľ, ktorý uzavrie zmluvu na jednom mieste, kde podľa údajov poskytnutých dodávateľovi aj žije aj pracuje, môže ľahko „preniesť“ jurisdikciu pokojne na ktorýkoľvek iný súd tým, že si v jeho obvode vytvorí bydlisko.»*.

Právna úprava § 87 písm. f) OSP tak podľa názoru navrhovateľa síce spĺňa formálnu požiadavku obsiahnutú v čl. 48 ods. 1 ústavy, avšak nespĺňa obsahové požiadavky, ktoré možno s prihliadnutím na účel základného práva na zákonného sudcu vyvodit' z čl. 48 ods. 1 ústavy v spojení s princípom materiálneho právneho štátu zaručeného v čl. 1 ods. 1 ústavy.

Namietaný nesúlady § 105 ods. 1 prvej a druhej vety OSP s čl. 48 ods. 1 ústavy v spojení s čl. 1 ods. 1 ústavy navrhovateľ odôvodnil takto:

«Právna úprava upravujúca proces realizácie tohto práva (základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy)... musí súdu umožňovať taký procesný postup, ktorým nedôjde k ukráteniu práva účastníka konania na zákonného sudcu, resp. ktorým sa účastníkovi a súdu vytvorí dostatočný priestor na uplatnenie tohto práva. ... zákon nemôže sudcovi úplne znemožniť prihliadnuť na to, že je vo veci „nezákonným“ sudcom, a nútiť ho robiť procesné úkony napriek tejto skutočnosti, teda napriek tomu, že napr. súd, na ktorom vykonáva funkciu, je na daný procesný úkon alebo konanie miestne alebo vecne nepríslušný.» Právna úprava obsiahnutá v § 105 ods. 1 prvej a druhej vete OSP je nedostatočná a bráni presadeniu základného práva na zákonného sudcu v súlade s čl. 48 ods. 1 ústavy, keďže všeobecnému súdu je *«zakázané skúmať svoju miestnu príslušnosť z iných dôvodov než z toho hľadiska, či náhodou nejde o matériu uvedenú v § 88 O. s. p. a či preto nie je príslušný iný súd. Citované ustanovenia tak v podstate ukladajú sudcovi, ktorý o sebe vie, že je sudcom „nezákonným“, pretože nie je miestne alebo vecne príslušným, napriek tomu vedome porušiť právo druhého účastníka na zákonného sudcu a vykonať aspoň prvý procesný úkon ... predtým, než sa druhému účastníkovi dá priestor svoje právo na zákonného sudcu uplatniť. Na takéto obmedzenie práva súdu dbať na ochranu základného práva na zákonného sudcu nie sú dané žiadne ústavne akceptovateľné a racionálne dôvody.»*

S prihliadnutím na konkrétne okolnosti prerokúvaného prípadu navrhovateľ argumentoval, že predbežné opatrenie je vykonateľné až doručením, pričom odporca dostáva prvú možnosť brániť sa proti konaniu nezákonného sudcu až v momente, kedy sudca voči nemu vydá rozhodnutie, ktoré ho zaväzuje. Pritom *„K vydaniu takéhoto*

rozhodnutia bol... nezákonný sudca nútený práve ustanoveniami § 105 ods. 1 prvej a druhej vety O. s. p., ktoré mu bránia, aby svoju vlastnú nezákonnosť (v podobe nedostatku miestnej príslušnosti súdu) mohol akokoľvek zohľadniť.“.

Podľa navrhovateľa § 105 ods. 1 prvej a druhej vety OSP bráni v zaistení ochrany základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy a zároveň bráni sudcom všeobecného súdu zabezpečiť túto ochranu prípadnou ústavnokonformnou interpretáciou príslušných procesných predpisov.

Pre prípad, ak by ústavný súd o návrhu nerozhodol do 30. júna 2016, navrhovateľ s poukazom na nadobudnutie účinnosti Civilného sporového poriadku 1. júla 2016 uviedol, že *«Ustanoveniu obsiahnutému v dnešnom § 87 písm. f) O. s. p. obsahovo zodpovedá § 19 písm. d) C. s. p... Už z formulácie tohto ustanovenia je zrejmé, že sa úplne opúšťa aspoň čiastočne objektivizujúci koncept „bydliska“ a nahrádza sa čisto formálnym konceptom „adresy trvalého pobytu“... Pokiaľ by aj teda bolo možné tvrdiť, že ustanovenie § 87 písm. f) o. s. p. pripúšťa ústavnokonformný výklad tým, že sa bude dôsledne skúmať, kde má spotrebiteľ „bydlisko“ (miesto, kde sa zdržiava s trvalým úmyslom), takýto výklad pri § 19 písm. d) C. s. p. vôbec neprichádza do úvahy. Ten totiž viaže príslušnosť na čisto administratívne kritérium hláseného trvalého pobytu. Ustanoveniu § 105 ods. 1 dnešného O. s. p. zodpovedá zasa obsahovo § 41 C s. p., ktoré len inou formuláciou vyjadruje to isté, teda že súd neskúma miestnu príslušnosť (okrem výlučnej) inak než na námietku žalovaného.».*

V konaní podľa čl. 125 ods. 1 ústavy postupuje ústavný súd s ohľadom na ustanovenie čl. 140 ústavy predovšetkým podľa všeobecných ustanovení § 18 až § 36 zákona o ústavnom súde a podľa osobitných ustanovení § 37 až § 41b zákona o ústavnom súde upravujúcich osobitné procesné pravidlá konania o súlade právnych predpisov.

V konaní o súlade právnych predpisov je ústavný súd oprávnený posudzovať v zásade len súlad platných predpisov, ich častí, prípadne niektorých ich ustanovení s právnymi predpismi vyššej právnej sily, čo vyplýva z čl. 125 ústavy a aj z § 41a

ods. 4 zákona o ústavnom súde, podľa ktorého ak preskúmané právne predpisy stratia platnosť pred vyhlásením nálezu ústavného súdu, konanie sa zastaví (PL. ÚS 13/08).

Národná rada Slovenskej republiky schválila 21. mája 2015 Civilný sporový poriadok uverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 160/2015 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2016. Na základe ustanovenia § 473 CSP došlo dňom nadobudnutia účinnosti Civilného sporového poriadku k zrušeniu (abrogácii) Občianskeho súdneho poriadku vrátane navrhovateľom napádaných ustanovení § 87 písm. f) a § 105 ods. 1 prvej a druhej vety OSP.

Vzhľadom na túto skutočnosť rozhodol ústavný súd v súlade s § 41a ods. 4 zákona o ústavnom súde, prihliadajúc aj na svoju doterajšiu judikatúru v obdobných procesných situáciách (mutatis mutandis PL. ÚS 21/98, PL. ÚS 18/02), o zastavení tohto konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. novembra 2016